

ارزیابی پنج پایگاه اطلاعاتی کتاب‌شناختی فارسی *Magiran*، *Iranmedex*، *IranDoc* و *Parsmedline* و *SID* به وسیله معیار ارزیابی پایگاه‌های اطلاعاتی *Gulliver* ۲۰۰۲*

هما طلاچی^۱، محمدرضا گوهری^۲، لیلی الله بخشیان^۳

چکیده

مقدمه: با توجه به تأثیر طراحی پایگاه‌های اطلاعاتی در استفاده‌ی کاربران و میزان بهره‌برداری آنان از محتوای پایگاه‌های اطلاعاتی در زمینه‌ی موضوعات پزشکی و لزوم رعایت استانداردها و معیارهای جهانی در طراحی پایگاه‌های اطلاعاتی، این پژوهش به بررسی پنج پایگاه اطلاعاتی کتاب‌شناختی فارسی *Magiran*، *IranDoc*، *Iranmedex* و *SID* بر اساس معیار ارزیابی *Gulliver* ۲۰۰۲ پرداخته است.

روش بررسی: پژوهش حاضر به روش پیمایشی در سال ۱۳۸۷ انجام شد. جامعه‌ی پژوهش پنج پایگاه اطلاعاتی کتاب‌شناختی فارسی *Magiran*، *IranDoc*، *Iranmedex* و *SID* بود که با استفاده از معیار ارزیابی *Gulliver* ۲۰۰۲ به صورت چک لیست مورد بررسی قرار گرفتند و داده‌ها به روش توصیفی تحلیل شدند. روایی چک لیست با استفاده از نظر صاحب‌نظران تأیید شد.

یافته‌ها: در دوازده معیار مورد بررسی شامل صفحه‌ی مدخل، جستجو، محدود کردن، مشاهده و دستکاری رکوردها، تصاویر، بازیابی مدارک، خدمات اشاعه‌ی گزینشی اطلاعات، طراحی کلی، اصطلاح‌شناسی، طراحی و جای‌گذاری آیکن‌ها، کمک و مشخصات پیشرفته، در مجموع *Iranmedex* با کسب ۴۵/۸ درصد و *IranDoc* با کسب ۴۵ درصد از کل امتیاز، بالاترین رتبه و پس از آن‌ها *ParsMedline* با ۴۰ درصد، *SID* با ۳۸/۳ درصد و *Magiran* با ۳۷/۵ درصد به ترتیب در رتبه‌های بعد قرار دارند.

نتیجه‌گیری: وضعیت طراحی پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی به هیچ وجه مطلوب نیست، به طوری که حداکثر امتیاز کسب شده توسط پایگاه‌ها از نصف کل امتیاز معیار پایین‌تر بود. از این‌رو به نظر می‌رسد نظارت بر طراحی این پایگاه‌ها و توجه به رعایت معیارها و استانداردهای بین‌المللی در طراحی آن‌ها ضروری باشد.

واژه‌های کلیدی: پایگاه‌های اطلاعاتی کتاب‌شناختی؛ ارزیابی؛ معیار.

نوع مقاله: تحقیقی

پندیرش مقاله: ۱۹/۴/۱۵

اصلاح نهایی: ۱۹/۲/۲۸

دریافت مقاله: ۱۷/۷/۹

ارجاع: طلاچی هما، گوهری محمدرضا، الله بخشیان لیلی. ارزیابی پنج پایگاه اطلاعاتی کتاب‌شناختی فارسی *Iranmedex*، *IranDoc*، *Magiran* و *Parsmedline* و *SID* به وسیله معیار ارزیابی پایگاه‌های اطلاعاتی *Gulliver* ۲۰۰۲. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۰؛ ۸(۳): ۳۸۱-۳۷۳.

مقدمه

امروزه اطلاعات مهم‌ترین منبع با ارزش و راهبردی و پایه و اساس توسعه‌ی اجتماعی و اقتصادی و رشد علوم و فن‌آوری در هر کشور به شمار می‌آید. بشر امروز جامعه‌ای مبتنی بر فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات را تجربه می‌کند و با بهره‌گیری از نظام‌های نوین اطلاع‌رسانی امکان خارق‌العاده‌ای برای ارتباط میان ذهن‌ها و اندیشه‌های متفاوت و مبادله‌ی وسیع،

* این مقاله حاصل پایان‌نامه‌ی دانشجویی در مقطع کارشناسی ارشد می‌باشد.

۱. استادیار، کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

۲. استادیار، آمار، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

۳. کارشناس ارشد، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده‌ی مسؤول)

Email: allahbakhshian@med.mui.ac.ir

و در بسیاری موارد جهت اجرای صحیح مطالعه نیاز به اطلاعاتی از مطالعات مشابه وجود دارد (۵).

به نظر می‌رسد در مورد جمع‌آوری منابع اطلاعاتی فارسی و تولید پایگاه‌های اطلاعاتی کتاب‌شناختی فارسی و فراهم آوردن امکاناتی برای جستجو و دستیابی به این اطلاعات، اعم از چکیده و تمام متن در کشور ما هنوز فعالیت‌های منسجم و قابل قبولی صورت نگرفته است.

البته در سال‌های اخیر شاهد ایجاد چندین پایگاه اطلاعاتی بوده‌ایم، اما به نظر می‌رسد این پایگاه‌ها موزی با یکدیگر و به صورت یکسان به ارائه خدمات و اطلاعات می‌پردازند و تفاوتی در طراحی و رعایت معیارهای جهانی در آن‌ها به چشم نمی‌خورد. همچنین از ظواهر امر چنین بر می‌آید که دست اندر کاران، در طراحی و ساخت این پایگاه‌ها معیارهای موجود را رعایت نکرده‌اند و بنابراین کاربران در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود با مشکلات فراوانی روبرو می‌شوند. طراحی یک پایگاه تأثیر ذهنی فراوانی بر کاربر می‌گذارد و سبب می‌شود کاربر بتواند از پایگاه اطلاعاتی شناخت درستی به دست آورد و به نحوی شایسته از آن استفاده کند. از این‌رو توجه به ویژگی‌های طراحی در زمان انتخاب یک پایگاه اطلاعاتی لازم و ضروری است، زیرا یک طراحی خوب باعث می‌شود استفاده کنندگان زیادی به پایگاه جذب شوند و نیز بر عملکرد کاربران و فرایند بازیابی متون نیز اثر می‌گذارد (۵).

مهراد به بررسی و مقایسه‌ی رابط کاربر دو نسخه‌ی رایگان Pubmed و Infotrieve با دو نسخه‌ی تجاری Ebsco و First search پایگاه اطلاعاتی مدلاین پرداخت. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که در پنج مقوله‌ی اطلاعات عمومی، خصیصه‌های جستجو، گزینه‌های نمایش، گزینه‌های بازیابی و ویژگی‌های منحصر به فرد نسخه‌های Pubmed، Ebsco، First search و Infotrieve به ترتیب با کسب ۴۵، ۴۱، ۳۶/۷۵ و ۲۴/۵ امتیاز دارای بیشترین تعداد ویژگی‌ها هستند. در این مطالعه به این نکته اشاره شد که اگر چه نسخه‌ی تجاری Ebsco بیشترین امتیاز را کسب کرد و اینگونه به نظر می‌رسد که هنگام انتخاب پایگاه اطلاعاتی نسخه‌ای که بالاترین امتیاز

سریع و جهانی اطلاعات فراهم کرده است (۱).

بدون شک یکی از مهم‌ترین پدیده‌های چند دهه‌ی اخیر در صنعت اطلاعات و اطلاع‌رسانی، ظهور و محبوبیت پایگاه‌های اطلاعاتی ماشینی‌خوان و به خصوص پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته بوده است که در زمینه‌ی شبکه‌ی اینترنت رشد نموده‌اند. اینترنت مجموعه‌ای از اطلاعات گوناگون در تمامی زمینه‌ها است که یکی از مهم‌ترین عوامل در استفاده از این مجموعه، شناخت پایگاه‌های مناسب برای دستیابی به اطلاعات طبقه‌بندی شده و قابل استفاده برای کاربران است. هر کاربر باید بداند، اطلاعات مورد نیازش را در چه پایگاه‌هایی بیابد (۲). با ظهور فن‌آوری‌های نوین اطلاعاتی، نقش‌های سنتی کتابداران هم به سرعت در حال دگرگونی است. با توجه به افزایش روزافزون تعداد و نیز تنوع پایگاه‌های اطلاعاتی، ارزیابی آن‌ها بر اساس معیارهای گوناگون اهمیت ویژه‌ای یافته است. گسترش روزافزون تکنولوژی بانک اطلاعاتی و نیز افزایش مستمر تعداد بانک‌های اطلاعاتی سبب شده است که سایر سیستم‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات به روش‌های غیر بانکی متروک شود. همه روزه محصولات جدید نرم‌افزاری تحت نام "پایگاه اطلاعاتی" عرضه می‌شود. بنابراین لازم است قبل از تهیه، این محصولات مورد ارزیابی قرار گیرد (۳).

آنچه امروزه بیش از هر چیز بدان نیاز است، توسعه‌ی روش‌های جدید ارزیابی است که بدان وسیله کاربران بتوانند مواد قابل اعتماد را از دنیای اطلاعات به دست آورند و این یافته‌ها معیاری برای تولید کنندگان باشد تا بتوانند اطلاعاتی با کیفیت استاندارد ارائه نمایند (۴).

بررسی متون در تهیه و اجرای طرح‌های تحقیقاتی اهمیت فراوانی دارد. در هر مطالعه‌ی اولین مسأله برای محقق، و یا حمایت‌کننده‌ی مالی طرح، عدم دوباره کاری است. مطالعه بر روی زمینه‌هایی که در گذشته مورد مطالعه قرار گرفته‌اند، در بسیاری موارد، علاوه بر هدر دادن منابع محدود پژوهش، زمان و توان محققین را نیز در راهی نامناسب صرف می‌کند. از سوی دیگر استفاده از تجربیات دیگران و نقاط قوت و ضعف مطالعات دیگر در تهیه و اجرای طرح‌های تحقیقاتی اهمیت بالایی دارد

محققان قرار گرفته است، ولی با گذشت زمان و افزایش منابع اینترنتی، معیارهای جدیدی نظر محققان را به خود جلب کرده است (۷-۱۴).

نظر به اینکه تا کنون در ایران ارزیابی جامعی در مورد پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی صورت نگرفته است، در این تحقیق سعی شده است ضمن ارزیابی طراحی ظاهری پنج پایگاه اطلاعاتی کتاب‌شناختی مهم فارسی با معیار ارزیابی Gulliver ۲۰۰۲ به ارزیابی معیارهایی برای ارزیابی این پایگاه‌ها پرداخته شود تا کتابداران با توجه به این معیارها و انتخاب بهینه‌ی پایگاه‌ها، به معرفی آن‌ها به کاربران اقدام نمایند و از این طریق به رفع نیازهای مراجعان، صرفه‌جویی در وقت و هزینه، بهبود و ارتقای هر چه بیشتر این پایگاه‌ها، آرایه‌ی پیشنهادی راهبردی و همکاری با طراحان در رفع نقایص موجود کمک شایانی بنمایند.

روش بررسی

این پژوهش به روش پیمایشی-تحلیلی در سال ۱۳۸۷ انجام شد که در آن پنج پایگاه کتاب‌شناختی فارسی Irandoc، Magiran، Iranmedex، Parsmedline و SID، که مجلات علمی مصوب را نمایه می‌کنند، از طریق مجله‌ی انستیتو پاستور به نام Iranian Biomedical Journal شناسایی شدند و مورد مطالعه قرار گرفتند.

از این میان، پایگاه اطلاعاتی Parsmedline کامل نبود و برخی قسمت‌های آن هنوز در دست بازسازی می‌باشد. به منظور بررسی رعایت معیارهای طراحی پایگاه‌های اطلاعاتی از طریق جستجو در منابع و متون مختلف فارسی و انگلیسی، معیار ارزیابی Gulliver ۲۰۰۲ انتخاب شد (۱۵) که معیاری برای ارزیابی پایگاه‌ها است (نه وبسایت‌ها) و توسط اتحادیه‌ی کتابخانه‌ی محلی Whitehorse Manning ham طراحی شده است و دارای ۱۲ معیار می‌باشد که عبارت از صفحه‌ی مدخل، جستجو، محدود کردن، مشاهده و دستکاری رکوردها، تصاویر، بازیابی مدارک، خدمات اشاعه‌ی اطلاعات گزینشی، طراحی کلی، اصطلاح‌شناسی، طراحی و جای‌گذاری آیکون‌ها،

را دارد، باید انتخاب شود، اما در زمان انتخاب، بهترین نسخه‌ی متناسب با شرایط کتابخانه و با توجه به بودجه و نیازهای اطلاعاتی و میزان و نوع استفاده برگزیده خواهد شد (۵).

پرویز راد به بررسی کیفیت پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی مرتبط با سلامت در ایران پرداخت. در این مطالعه با استفاده از یک چک لیست که خود محقق تهیه نمود، در ۱۹ پایگاه منتخب اینترنتی مرتبط با سلامت در کشور اعم از واحدهای بهداشتی-درمانی در سطح نظام شبکه‌ی سلامت مورد بررسی قرار گرفت که در نهایت به دلیل مشکلات به ۸ مورد کاهش یافت. کیفیت هر پایگاه پس از جمع‌آوری اطلاعات با یک مقیاس ۵ درجه‌ای از نوع لیکرت مورد ارزیابی قرار گرفت. در این مطالعه پایگاه‌های انتخابی در سطح ستادی وزارت بهداشت و نیز بیمارستان تأمین اجتماعی دارای بیشترین امتیاز از لحاظ کیفیت بر اساس شاخص‌های مدل طراحی و دانشگاه‌های علوم پزشکی حایز کمترین امتیاز کیفی شدند. مقایسه‌ی یافته‌های مطالعه‌ی حاضر با پژوهش‌های مرتبط به طور کلی حاکی از کیفیت نامطلوب پایگاه‌های مرتبط با سلامت در کشور می‌باشد. به طوری که حداکثر نمره‌ی ارزیابی کسب شده در حد متوسط بود (۶).

طی تحقیق‌های متعددی از جمله Grassian (۷)، Alexander و Tate (۸)، Beck (۹)، Wyatt (۱۰)، Kapoun (۱۱)، Anderson (۱۲)، Cooke (۱۳) و کتابخانه‌ی دانشگاه ایالتی Colorado (۱۴)، وضعیت وبسایت‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت که معیارهای مورد توجه این تحقیقات عبارت از اعتبار پدید آورنده، امکان تماس با پدید آورنده، اطلاعات راجع به پدید آورنده، روزآمدی، محتوا، هدف، مخاطب، پیوندها به منابع دیگر، گستره و پوشش موضوعی، دسترسی به اطلاعات، شیوه‌های جستجو، قابلیت مرور، امنیت، نحوه‌ی آرایه‌ی اطلاعات و ... بودند.

با بررسی تصویر کلی از مرور تاریخی و مقایسه‌ی معیارهای ارزیابی منابع اینترنتی به این نتیجه می‌رسیم که معیارهایی مانند اعتبار پدید آورنده، روزآمد بودن، صحت اطلاعات، پیوند به منابع دیگر و گستره، مورد توجه اکثر

پایگاه‌ها نتوانستند امتیازی به دست آورند.

در بخش محدود کردن نتایج پایگاه‌ها، پایگاه Iranmedex بیشتر از بقیه، معیارهای طراحی را رعایت نموده بود. به طوری که توانست از مجموع ۱۰ گزینه، به ۶ گزینه پاسخ مثبت دهد و ۶۰ درصد امتیاز را به دست آورد. این در حالی است که سایر پایگاه‌ها در این بخش بسیار ضعیف طراحی شده‌اند و هر کدام امتیاز پایینی کسب کردند. به عنوان مثال پایگاه Magiran تنها یک امتیاز و دو پایگاه Irandoc و SID دو امتیاز به دست آوردند. نکته‌ی قابل توجه آنکه در سه گزینه‌ی ۶ (محدود کردن پایگاه به آخرین تاریخ روزآمد سازی)، ۹ (امکان محدود کردن نتایج به زمینه‌ی خاص) و ۱۰ (امکان اعمال محدود کردن بر نتایج)، هیچ یک از این ۵ پایگاه نتوانستند امتیازی به دست آورند.

Iranmedex و Parsmedline امتیاز قابل توجه و مناسبی در بخش مشاهده و دستکاری اطلاعات ثبت شده به دست آوردند و به ترتیب به ۸۰ و ۷۰ درصد گزینه‌ها پاسخ مثبت دادند. در این بخش، Irandoc ۶ امتیاز (۶۰ درصد) و SID و Magiran فقط ۴ امتیاز (۴۰ درصد) به دست آوردند و دو گزینه‌ی ۳ و ۴ یعنی امکان مشاهده‌ی متن کامل مدارک و تصاویر مدارک در هر ۵ پایگاه بدون پاسخ مثبت ماند و امتیازی کسب نشد.

اگرچه در بخش تصاویر، تنها سه گزینه‌ی ارزیابی وجود داشت، ولی هیچ یک از پایگاه‌ها نتوانستند امتیازی به دست آورند و به نظر می‌رسد این بخش به کلی طراحی نرم‌افزاری نشده است.

در بخش بازیابی مدارک، وضعیت مطلوبی وجود نداشت و به جز پایگاه Iranmedex که از ۱۱ امتیاز، ۵ امتیاز به دست آورد (۴۵/۴ درصد)، سایر پایگاه‌ها مانند Irandoc و SID تنها ۳ امتیاز (۲۷/۲ درصد) و Magiran و Parsmedline ۱ امتیاز (۹ درصد) کسب نمودند.

در بخش اشاعه‌ی گزینشی اطلاعات (SDI) تنها دو پایگاه Irandoc و Magiran دارای قابلیت عملکردی بودند و نتوانستند از ۸ امتیاز به ترتیب ۴ و ۶ امتیاز به دست آورند. لازم به ذکر است در سایر پایگاه‌ها این بخش طراحی نشده بود و

کمک و مشخصات پیشرفته انتخاب و ترجمه شد. هر یک از این معیارها دارای زیربخش‌هایی می‌باشد که برخی از آن‌ها به دلیل مورد استفاده بودن تنها در زبان انگلیسی، از مطالعه حذف شدند. در مجموع ۱۲۰ مورد در این معیار مد نظر قرار گرفت که پس از بازبینی و تأیید چند تن از متخصصین حوزه‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی و علوم رایانه به کار گرفته شد.

در بررسی پایگاه‌ها توسط چک لیست به این صورت امتیاز داده شد که پاسخ بله امتیاز ۱ و پاسخ خیر امتیاز ۰ را به خود اختصاص داد. در برخی موارد که پاسخ به صورت کامل، تا حدی و اصلاً بود، هر کدام به ترتیب امتیازات ۱، ۰/۵ و ۰ دریافت کردند. در مواردی که به دلیل کامل نبودن پایگاه، پاسخی به دست نیامد از خط تیره (-) در جداول استفاده شد و امتیاز آن محاسبه نگردید. سپس امتیاز کسب شده توسط هر کدام از پایگاه‌ها در هر یک از معیارها محاسبه و با امتیازات سایر پایگاه‌ها مقایسه شد. پس از جمع‌آوری اطلاعات و دسته‌بندی آن‌ها با استفاده از روش آمار توصیفی، به تحلیل داده‌ها و محاسبه‌ی درصدها پرداخته شد.

یافته‌ها

در بخش صفحه‌ی مدخل، تنها دو پایگاه Irandoc و SID امتیاز کامل را به دست آوردند و در هر دو گزینه‌ی این بخش، پاسخ مثبت دریافت کردند؛ اما سه پایگاه دیگر هر کدام تنها نیمی از امتیاز را کسب کردند، به طوری که در گزینه‌ی توضیح پوشش موضوعی، هیچ کدام از این سه پایگاه دارای قابلیت نرم‌افزاری نبودند و در نتیجه پاسخ نیز منفی بود.

امتیاز پایگاه‌ها در بخش جستجو به طور تقریبی مشابه یکدیگر بود و اختلاف چندانی وجود نداشت. به طوری که کمترین مقدار مربوط به پایگاه Magiran بود که از ۳۵ امتیاز، تنها ۱۰ امتیاز کسب نمود (۲۸/۵ درصد) و بیشترین آن متعلق به پایگاه parsmed بود که توانست ۱۶ امتیاز به دست آورد (۴۵/۷ درصد). امتیاز سایر پایگاه‌های Irandoc و Iranmedex و SID نیز به ترتیب ۱۴ (۴۰ درصد)، ۱۳ (۳۷/۱ درصد) و ۱۴ (۴۰ درصد) بود. در این بخش در ۱۶ گزینه، هیچ یک از

وجود نداشت.

بیشترین امتیاز را کسب کرد (امتیاز ۳ از ۵، ۶۰ درصد) سایر امتیازها عبارت از Iranmedex ۲ امتیاز (۴۰ درصد) و Irandoc و SID هر کدام تنها ۱ امتیاز (۲۰ درصد) بودند. همانگونه که در جدول ۱ آمده است، مجموع امتیازهای هر پایگاه و نیز امتیاز و درصد آن به تفکیک هر یک از گزینه‌های دوازده‌گانه‌ی چک لیست Gulliver ۲۰۰۲ مشخص شده است.

در بین پایگاه‌ها، Iranmedex نه تنها بیشترین امتیاز را کسب نمود (۵۵ امتیاز معادل ۴۵/۸ درصد)، بلکه در سه گزینه‌ی محدود کردن، مشاهده و دستکاری رکوردها و نیز بازیابی مدارک، بیشترین امتیاز را در بین سایر پایگاه‌ها کسب نمود. این پایگاه، به ترتیب در هر یک از موارد مذکور ۶۰ درصد، ۸۰ درصد و ۴۵ درصد امتیاز مربوط را به دست آورد.

اگر چه پایگاه Irandoc از حیث مجموع امتیازها رتبه‌ی دوم را به خود اختصاص داد، ۵۴ امتیاز (۴۵ درصد) ولی تنها در گزینه‌ی Help امتیازی بیش از سایر پایگاه‌ها به دست آورد و البته به همراه پایگاه SID در بخش طراحی صفحه‌ی مدخل، امتیاز کامل را کسب کرد.

سایر پایگاه‌های SID، Parsmedline و Magiran دارای مجموع امتیازی مشابه با یکدیگر بودند، این پایگاه‌ها به ترتیب امتیازهای ۴۶ (۳۸/۳ درصد کل امتیاز)، ۴۵ (۳۷/۵ درصد کل امتیاز) و ۴۸ (۴۰ درصد کل امتیاز) را کسب کردند. ولی هر یک در بخش خاصی امتیاز حداکثر را به دست آورد، به عنوان مثال پایگاه SID در بخش صفحه‌ی مدخل، طراحی کلی، طراحی آیکون‌ها و جای‌گذاری؛ پایگاه Magiran در بخش SDI و مشخصات پیشرفته و پایگاه Parsmedline در بخش جستجو و طراحی آیکون‌ها بالاترین امتیاز را کسب نمودند.

لازم به ذکر است در بخش اصطلاح‌شناسی، همه‌ی پایگاه‌ها امتیاز ۴ (۴۰ درصد) را کسب کردند (جدول ۱). همچنین پایگاه Parsmedline به علت اینکه در دست ساخت است، در برخی از گزینه‌ها قابل بررسی نبود، به همین دلیل امتیاز مجموع آن قابل اعتماد نیست.

در مجموع، طراحی کلی پایگاه‌ها از امتیاز نزدیک به هم و قابل قبولی نسبت به بخش‌های دیگر برخوردار بود، به گونه‌ای که پایگاه SID بیشترین امتیاز (۸ از ۱۱ معادل ۷۲/۷ درصد) و Magiran کمترین امتیاز (۶ از ۱۱ معادل ۵۴/۵ درصد) را کسب کردند. در سایر موارد امتیاز تعلق گرفته ۷ بود (۶۳/۶ درصد).

داده‌های بخش اصلاح‌شناسی نشان می‌دهد که همه‌ی پایگاه‌ها، امتیازی به طور کامل مشابه را چه در مجموع امتیازها (۴ امتیاز، ۴۰ درصد) و چه در زیر مجموعه‌های این بخش به دست آورده‌اند، چنانکه از ۱۰ گزینه، فقط گزینه‌های ۱ (راحتی استفاده از زبان)، ۲ (عدم کاربرد زیاد اصطلاحات تخصصی)، ۵ (عدم تکرار بی‌مورد متون) و ۹ (ثابت بودن زبان در صفحات جستجو) در همه‌ی پایگاه‌ها امتیاز گرفتند و در سایر موارد امتیازی کسب نشد.

بخش طراحی آیکون‌ها و جای‌گذاری تنها بخشی بود که پایگاه‌های مورد بررسی توانستند در آن امتیاز حداکثری را به دست آورند. در این بین، به پایگاه‌های SID و Parsmedline امتیاز کامل ۹ و به سایر پایگاه‌ها، امتیاز ۸ (۸۸/۸ درصد) تعلق گرفت. گزینه‌ی ارتباط آیکون‌ها با سطح جستجو، تنها گزینه‌ای بود که در این ۳ پایگاه نمره‌ای به دست نیاورد.

پایگاه Irandoc از مجموع ۶ امتیاز مربوط به بخش Help، بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داد (امتیاز ۴، ۶۶/۶ درصد) و به جز گزینه‌ی متمایز بودن پیغام‌های خطا در صفحه، در سایر موارد امتیاز کامل یا نسبی را کسب نمود. اما سایر پایگاه‌ها نتوانستند نمره‌ی قابل قبولی به دست آورند، به عنوان مثال پایگاه Magiran با امتیاز ۲ (۳۳/۳ درصد)، پایگاه‌های Parsmedline و Iranmedex با امتیاز ۱ (۱۶/۶ درصد) و پایگاه SID بدون کسب هیچ امتیازی در مراتب بعدی قرار گرفتند.

در بخش مشخصات پیشرفته‌ی پایگاه، Parsmedline به علت اینکه تحت بازسازی قرار داشت و اطلاعات آن در دسترس نبود، از مطالعه خارج شد. در سایر موارد پایگاه Magiran

جدول ۱: امتیاز پایگاه‌های مورد بررسی در دوازده معیار کلی Gulliver ۲۰۰۲

Parsmedline		Magiran		SDI		Irandoc		Iranmedex		پایگاه اطلاعاتی	معیار
مجموع امتیاز	امتیاز	مجموع امتیاز	امتیاز	مجموع امتیاز	امتیاز	مجموع امتیاز	امتیاز	مجموع امتیاز	امتیاز		
۵۰	۱ (۲)	۵۰	۱ (۲)	۱۰۰	۲ (۲)	۱۰۰	۲ (۲)	۵۰	۱ (۲)		۱- صفحه‌ی مدخل
۴۵	۱۶ (۳۵)	۲۸	۱۰ (۳۵)	۴۰	۱۴ (۳۵)	۳۷	۱۳ (۳۵)	۴۰	۱۴ (۳۵)		۲- جستجو
۳۰	۳ (۱۰)	۱۰	۱ (۱۰)	۲۰	۲ (۱۰)	۲۰	۲ (۱۰)	۶۰	۶ (۱۰)		۳- محدود کردن
۷۰	۷ (۱۰)	۴۰	۴ (۱۰)	۴۰	۴ (۱۰)	۶	۶ (۱۰)	۸۰	۸ (۱۰)		۴- مشاهده و دستکاری رکوردها
۰	۰ (۳)	۰	۰ (۳)	۰	۰ (۳)	۰	۰ (۳)	۰	۰ (۳)		۵- تصاویر
۹	۱ (۱۱)	۹	۱ (۱۱)	۲۷	۳ (۱۱)	۲۷	۳ (۱۱)	۴۵	۵ (۱۱)		۶- بازیابی مدارک
۰	۰ (۸)	۷۵	۶ (۸)	۰	۰ (۸)	۵۰	۴ (۸)	۰	۰ (۸)		۷- SDI
۶۳	۷ (۱۱)	۵۴	۶ (۱۱)	۷۲	۸ (۱۱)	۶۳	۷ (۱۱)	۶۳	۷ (۱۱)		۸- طراحی کلی
۴۰	۴ (۱۰)	۴۰	۴ (۱۰)	۴۰	۴ (۱۰)	۴۰	۴ (۱۰)	۴۰	۴ (۱۰)		۹- اصطلاح‌شناسی
۸۸	۸ (۹)	۷۷	۷ (۹)	۸۸	۸ (۹)	۷۷	۷ (۹)	۷۷	۷ (۹)		۱۰- طراحی آیکن‌ها و جای‌گذاری
۱۶	۱ (۶)	۳۳	۲ (۶)	۰	۰ (۶)	۶۶	۴ (۶)	۱۶	۱ (۶)		۱۱- Help
-	-	۶۰	۳ (۵)	۲۰	۱ (۵)	۲۰	۱ (۵)	۴۰	۲ (۵)		۱۲- مشخصات پیشرفته
۴۰	۴۸ (۱۲۰)	۳۷/۵	۴۵ (۱۲۰)	۳۸/۳	۴۶ (۱۲۰)	۴۵	۵۴ (۱۲۰)	۴۵/۸	۵۵ (۱۲۰)		مجموع

بحث

وبسایت کتابخانه‌های دانشگاهی کسب کرده است (۱۶). در مطالعه‌ی پرویز راد یافته‌های پژوهش به طور کلی حاکی از کیفیت نامطلوب پایگاه‌های مرتبط با سلامت در کشور می‌باشد. به طوری که حداکثر نمره‌ی ارزیابی کسب شده در حد متوسط بود و این با نتایج مطالعه‌ی حاضر مطابقت دارد (۶). در پاسخ به این سؤال که رعایت معیارهای موجود در طراحی هر یک از پایگاه‌های مذکور بر اساس معیار ارزیابی Gulliver چقدر بود، دوازده بخش مورد بررسی قرار گرفت. اگر چه در مجموع این دوازده بخش پایگاه اطلاع‌رسانی Iranmedex و Irandoc بیشترین امتیاز را کسب نمودند (به

یافته‌های این پژوهش نشان داد که در مورد رعایت معیارهای طراحی پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی در وضعیت مناسبی به سر نمی‌برند به طوری که بالاترین امتیاز کسب شده توسط پایگاه‌ها که ۴۵/۸ درصد حتی از نصف کل امتیاز معیار نیز کمتر می‌باشد و مشاهده می‌شود که در بخش جستجو که به نظر می‌رسد از مهم‌ترین ویژگی‌های یک پایگاه اطلاعاتی باشد هیچ یک از پایگاه‌ها امتیاز کامل کسب نمودند. نتایج پایان‌نامه‌ی فرودی نشان می‌دهد که در مقایسه با ۴ کشور مورد مطالعه، ایران، کمترین میانگین امتیاز را در طراحی

Magiran و در بخش مشخصات پیشرفته پایگاه Magiran از قابلیت اعتماد بیشتری برخوردارند. اما در مجموع هیچ یک از پایگاه‌های اطلاع رسانی مقالات پزشکی فارسی در ایران در حد مطلوبی طراحی نشده‌اند و کاربر را در بخش‌های مختلف محدود می‌سازند.

پیشنهادها

پیشنهاد می‌شود ابتدا در مقالات مشابه، پایگاه‌های اطلاع رسانی مقالات پزشکی در ایران با سایر پایگاه‌های اطلاع رسانی بین‌المللی در این مقوله مثل Pubmed یا Infotrieve مقایسه شوند تا اشکالات و محدودیت‌ها به تفکیک مشخص گردند. از طرف دیگر طراحان پایگاه‌های مذکور در ایران نیز می‌بایست با مبنا قرار دادن روش طراحی پایگاه‌های معتبر و رعایت معیارهای Gulliver، مشکلات و محدودیت‌های موجود را اصلاح نمایند و مسؤولین امر مثل معاونت پژوهشی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی نیز امکانات لازم را در اختیار آن‌ها قرار دهند و چه بهتر آنکه مانند پایگاه اطلاع رسانی Pubmed که وابسته به کتابخانه ملی آمریکا است، در ایران نیز پایگاهی ملی وابسته به وزارتخانه‌ی مذکور یا سازمان مربوط ایجاد گردد تا محدودیت‌های مالی و غیره مانعی برای دسترسی به مقالات نباشد.

ترتیب ۵۵ و ۵۴ (امتیاز) ولی در کمتر از ۵۰ درصد سؤالات توانستند پاسخ مثبت دریافت کنند. وضعیت سایر پایگاه‌ها نیز به مراتب کمتر از این مقوله بود.

در بخش جستجو، اگر چه پایگاه Parsmedline توانست بیشترین امتیاز را به دست آورد. اما فقط به ۴۵ درصد امتیازات دست یافت و یا در بخش محدود کردن، بازیابی مدارک و اصطلاح شناسی، گر چه پایگاه Iranmedex در رتبه‌ی نخست امتیاز دهی قرار گرفت، اما به ترتیب فقط توانست، ۶۰ و ۴۵ درصد امتیاز را در این بخش‌ها به دست آورد.

نتیجه‌گیری

در مجموع در پاسخ به این سؤال که کدام یک از پایگاه‌های مذکور در ۱۲ بخش مورد بررسی، بهتر از سایرین بوده است، می‌توان گفت در بخش جستجو، پایگاه‌های Parsmedline، Iranmedex و SID، در بخش محدود کردن، Iranmedex، در بخش مشاهده و دستکاری رکوردها Parsmedline و Iranmedex، در بخش تصاویر هیچ یک از پایگاه‌ها، در بخش بازیابی مدارک پایگاه Irammedex، در بخش SDI پایگاه‌های Magiran و Irandoc، در بخش طراحی کلی، اصطلاح شناسی و طراحی آیکون‌ها و جای‌گذاری به طور تقریبی همه‌ی پایگاه‌ها، در بخش Help، پایگاه

References

1. Khaleghi N, Davar Panah MR. Evaluate Web sites based on general criteria for evaluation. S 2005; 5(2): 121-44.
2. Matsumura T. Venturing into a new area-database evaluation [Online]. 2004 [Cited 2008 June 17]; Available from: URL: www.dpc.jipdec.jp/english/SA_2004.pdf
3. Mehrdad AH, Shorestani H. Features of databases in research and development. Library and Information Science 1994; 1(1): 51-5.
4. Kheyr Abadi M. Databases on the Internet POLYSORT. baspar 2000; 2(9): 28-9.
5. Mehrad J, Dehghani L. PubMed reviews and compares versions and commercial versions Infotrieve Ebsco and FirstSearch database Medline. Fasname-Ketab 2006; 17(4): 63-74.
6. Parvizrad P, Mirzaee S. Health-related websites evaluation. Health information management 2006; 3(1): 5-12.
7. Grassian E. Thinking Critically About world Wide Web Resources [Online]. 1995 [Cited 2008 Aug 17]; Available from: URL: www.library.ucla/libraries/college/help/critical/index/htm/
8. Alexander J, Tate MA. Checklist for an Informational web page [Online]. 1996 [Cited 2008 may 21]; Available from: URL: http://lgdata.s3-website-us-east-1.amazonaws.com/docs/607/39782/6.0EvaluatingWebPages_000.pdf/

9. The Good, The Bad & The Ugly Why It's a Good Idea to Evaluate Web Sources. Evaluation Criteria [Online]. 1997 [Cited 2008 Jul 17]; Available from: URL: <http://lib.nmsu.edu/instruction/evalcrit.html/>
10. Wyatt JC. Commentary: measuring quality and impact of the World Wide Web. BMJ 1997; 314(7098): 1879-81.
11. Kapoun J. Teaching undergrads WEB evaluation: A guide for library instruction. College and Research Library News 1998; 59(7): 522-3.
12. Anderson J, Mckemmish S, Manaszewicz R. Quality Criteria Models Used to Evaluate Health Websites. Proceedings of the 10th Asia Pacific health and Law Librarians Conference; 2003 Aug 24-27; Adelaide, Australia; 2003.
13. Cooke A. A guide to finding quality information on the Internet: selection and evaluation strategies. Trans. Khademian M. Mashhad: Ketabkhane Rayaneie Publication; 2003.
14. CSU Library. How to evaluate a webpage [Online]. 2003 [Cited 2008 Apr 18]; Available from: URL: <http://manta.colostate.edu/hoeto/evalweb2.htm/>
15. Wright T. The Gulliver Online Database Evaluation Tool. Australasian Public Libraries and Information Services 2004; 17(2): 71-9.
16. Foroodi N. Web pages of academic libraries and provides a model, [MSc Thesis]. Tehran: Tehran University of Medical Sciences; 2001.

Archive of SID

Evaluation of Five Persian Bibliographic Databases: Irandoc, IranMedex, Magiran, ParsMedline and Scientific Information Database (SID) Using Gulliver Online Database Evaluation Tool*

Homa Talachi, PhD¹; Mohammadreza Gohari, PhD²; Leili Allahbakhshian³

Abstract

Introduction: Since the design of bibliographic databases affects their usefulness in medical subjects and how they can be utilized by the users, and also considering the necessity of adherence to international standards in designing, this study aimed to assess five Persian bibliographic databases, including IranMedex, Irandoc, Magiran, ParsMedline and Scientific Information Database (SID), using the Gulliver online database evaluation tool.

Methods: This survey was conducted in 2009 using a checklist, the validity of which was confirmed. The data was collected through an evaluation tool named "Gulliver online database evaluation tool". All descriptive analyses were performed using SPSS 15.

Results: The checklist included 12 criteria: entry page, searching, limiting, record viewing and manipulating, graphics, record retrieval, selective dissemination of information services, general design, terminology, icon design and placement, help and advanced features. In general, IranMedex and Irandoc achieved the highest scores (45.8% and 45% of the total score, respectively). ParsMedline, SID and Magiran scored 40%, 38.3% and 37.5%, respectively.

Conclusion: Since the highest score among the studied databases was lower than 50% of the total score defined by the evaluation tool, it is concluded that Persian bibliographic databases are not designed properly. Therefore, it is necessary to supervise database designing and their adherence to international standards.

Keywords: Databases; Bibliographic; Evaluation; Criteria.

Type of article: Original article

Received: 1 Oct, 2008

Accepted: 6 Jul, 2010

Citation: Talachi H, Gohari M, Allahbakhshian L. Evaluation of Five Persian Bibliographic Databases: Irandoc, IranMedex, Magiran, ParsMedline, Scientific Information Database (SID) using Gulliver Online Database Evaluation Tool 2002. Health Information Management 2011; 8(3): 381.

* This article was resulted from MSc thesis.

1. Assistant Professor, Library and Information Sciences, Tehran University of Medical Sciences. Tehran, Iran.

2. Assistant Professor, Statistics, Tehran University of Medical Sciences. Tehran, Iran.

3. MSc, Medical Library and Information Sciences, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. (Corresponding Author) Email: allahbakhshian@med.mui.ac.ir